

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. X. Praefatio Missae, ejusque ratio, nomina, & institutio. Vsus ipsius in omnibus Ecclesiis, sed formulae diversae. Tot erant olim Praefationes quot Missae. Postea in Romana Ecclesia redactae ad ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

nem vulgatæ præfert, sed perperam, nam illa vox *justorum* non benè coheret, & superflua foret, cum statim sequatur & *omnium sanctorum*. quam antiqua sit hæc oratio, non liquet. Extat paucis mutatis in codice Tiliiano apud Menardum, & in Missâ Illyrici quotidiana & generalis nuncupatur; fitque in ea expressa mentio sanctorum, quorum ibi Reliquiæ habentur. Tum memor sacerdos fragilitatis suæ, cum sit & ipse circumdatus infirmitate, orationum suffragia ab astantibus postulat dicens: *Orate fratres, ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem*. In codice Tiliiano hæc postulatio sic exprimitur; *Orate pro me misero peccatore ad Dominum nostrum Jesum Christum, ut meum ac vestrum sacrificium sit acceptabile in conspectu divine pietatis*. In Missâ Illyrici: *Orate pro me peccatore fratres & sorores, ut meum & vestrum sacrificium acceptum fiat Domino Deo omnipotenti ante conspectum suum*. Aliæ Ecclesiæ apud Alensem P. 4. summæ tract. de off. Missæ dicunt: *Obsecro vos fratres, orate pro me, & ego pro vobis, ut meum pariterque vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem*. Respondent ministri vel circumstantes ex Missali Romano, *suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem & gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque Ecclesiæ suæ sanctæ*. Ab aliis præscribitur hæc oratio, *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis, suscipiatque de manibus tuis sacrificium istud, orationes tuæ ascendant in memoriam apud Deum, pro nostra & totius populi salute*. In Codice Tiliiano, *Orent pro te omnes sancti Dei. Memor sit Dominus sacrificii tui, & holocaustum tuum pingue fiat. Exaudiat te Dominus pro nobis orantem. Misereatur tui omnipotens Deus & dimittat tibi omnia peccata tua*. Eadem oratio additis nonnullis, habetur in Missâ Illyrici. Alii apud Alensem sic respondent: *Spiritus sanctus superveniat in te, & virtus Altissimi obumbrat tibi*. Græci quoque sacerdotes pro se in sua Liturgia populi orationes poscunt, ut notat Goar ad Missam Chrysostomi num. 113. Quod verò fideles circumstantes à sacerdote fratres appellantur, id ex veteri consuetudine simul cum religione exorta ad nos profluxit. Nam Christiani fratres se invicem mutuæ charitatis causa nuncupabant; sed quia gentiles sacris nominibus fratris & sororis ad libidines tegendas abutebantur, ut ex Petronio & Martiali, aliisque constat; ideo Cæcilius apud Minutium Felicem hanc fratris & sororis nomenclaturam Christiana hanc exprobrat, inde arguens supra & libidines

ab illis perpetrari. Cui respondens Octavius ait, *sic nos, quod invidetis, fratres vocamus, ut unius Dei parentis homines, ut consortes fidei, ut spei coheredes*. Rectè Arnobius in Psal. 133. *Unde estis omnes fratres? De uno patre Christo, de una matre Ecclesia*. Denique omnia ad offertorium pertinentia secretis orationibus concluduntur, quæ super oblata recitantur, ut ea Deus ad gloriam suam, & ad salutem nostram acceptare dignetur. Ad earum originem & antiquitatem spectant quæcumque de Collectis dicta sunt supra. His utuntur omnes Ecclesiæ Latini ritus, & in fine ipsarum extollens vocem Sacerdos intonat, *Per omnia secula seculorum*. Græci item aliquot Liturgiæ orationes secreto legunt, quarum postremam clausulam voce elata pronuntiant, ut ab omnibus audiatur.

CAPUT X.

Præfatio Missæ, ejusque ratio, nomina, & institutio. Usus ipsius Antiquissimus in omnibus Ecclesiis, sed formula diversa. Tot erant olim Præfationes, quot Missæ. Postea in Romana Ecclesia redactæ ad novem. Tributa perperam hæc restrictio Pelagio Papa. Addita una communis, & altera de B. Virgine. Clauditur Præfatio hymno Seraphico. Ejus ritus & origo. Duplex Trisagion. Quot sint hymni liturgici.

I. **L** Ectis secreto orationibus super oblata, incipit Sacerdos Præfationem præmissâ populi salutatione. Est autem Præfatio veluti proloquium astantes excitans & disponens ad præcipuam actionem, in qua propriè sacrificium consistit. In verustissimo codice Missarum Serenissimæ Christianæ Reginae Sueciæ sæpius laudato, Præfationi præfigitur hic titulus, *Immolatio*, & interdum *Contestatio Missæ*, quia in ea Sacerdos auditâ voce populi, vel Cleri, sive Ministri afferentis dignum & justum esse Deo gratias agere, contestatur veram esse hanc populi assertionem: tum solemnem gratiarum actione se & fideles disponit ad tremenda mysteria, quibus Christi corpus immolatur. In Missali Mozarabico inscribitur *Intatio*, quia, ni fallor, ex verbis fidelium infert Sacerdos verè dignum & justum esse Deo omnipotenti gratias agere, ipsum

ipsumque laudare & prædicare. De primo Præfationum auctore hæc scribit Walfridus Strabo c. 22. Præfationem actionis, qua populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humane vocis supplicatio cælestium virtutum laudibus admitti deposcitur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est. Alii earum institutionem Gelasio I. tribuunt, ea ducti ratione, quod in libro Pontificali sacramentorum præfationes & orationes cauto sermone composuisse dicatur. Sed quamvis concedamus, plures à Gelasio, plures item ab Ambrosio & à Gregorio Magno, aliisque Patribus editas fuisse: certum nihilominus est, in ipsis Eccl. primordiis jam usum Præfationum extitisse, earumque institutionem vel Apostolis vel Apostolicis viris tribuendam, quod facile probari potest: nam integra, nostræque simillima legitur in Jac. Apostoli Liturgia, ejusque mentio reperitur apud sanctos Patres Gelasio & Ambrosio antiquiores. Et ut incipiam à Cypriano, illi etiam ex nomine nota fuit, ut ex libro de oratione manifestum est. Quando stamus, inquit, ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quidquam tunc animus, quam id solum cogitet, quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat fratrum mentes dicendo, Sursum corda, ut, dum respondet plebs Habemus ad Dominum, admonetur, nihil aliud se quam Dominum cogitare debere. Hanc Cypriani sententiam recitat & laudat Eligius Noviomensis Episcopus hom. 11. Cypriano autem addo Augustinum, cujus plura afferri possunt hac de re testimonia. Epist. 57. ad Dardanum, Nocti in quo sacrificio dicatur, Gratias agamus Domino Deo nostro. Et ad Honoratum epist. 120. cap. 19. Hinc gratias agimus Domino Deo nostro, quod est magnum Sacramentum in sacrificio novi Testamenti, quod ubi, & quando, & quomodo offeratur, cum fueris baptizatus invenies. Itemque ad Probam epist. 156. Anima Christiama non frustra audit Sursum cor, nec frustra respondet se habere ad Dominum. Idem de vera Religione cap. 3. Quotidie per universum orbem humanum genus una penè voce respondet, sursum corda se habere ad Dominum. De dono perseverantiæ cap. 13. Quod ergo in sacramentum fidelium dicitur, ut sursum cor habeamus ad Dominum, munus est Domini: de quo munere ipsi Domino Deo nostro gratias agere à sacerdote post hanc vocem, quibus hoc dicitur, admonentur; & dignum & justum esse respondent. De bono viduitatis cap. 16. Inter sacra mysteria cor habere sursum jubemur, ipso

adjuvante id valeamus, & ideo sequitur, ut de hoc tanto bono Dominio Deo gratias agamus; quia hoc dignum, hoc justum est recordari. Eadem ferè ait in Psal. 10. & 85. De spiritu & littera cap. 11. & serm. 44. & 54. de tempore. Concilium Milevitanum, cui interfuit ipse Augustinus can. 12. Placuit ut preces, vel orationes, seu Missæ, sive Præfationes, quæ probatæ fuerint in concilio, ab omnibus celebrentur. His suffragatur Cæsarius Arelatensis hom. 12. Consonant etiam Patres Græci. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi quinta mytagogica diffusè & eleganter, Clamat, inquit, Sacerdos Sursum corda. Verè enim circa illam maxime tremendam horam sursum ad Deum corda levare necesse est, & non deorsum ad terram terrenaque negotia deprimere. In hanc igitur sententiam omnibus præcipit Sacerdos, curas scilicet vitæ hujus omnes, & domesticas sollicitudines illà horâ relinquere, & cor in caelo habere apud Deum generis humani amatorem: Vos deinde respondetis. Habemus ad Dominum, assentes ei profrendo. Nullus autem sic consistat, ut ore quidem dicat, Habemus ad Dominum, mente verò circa vitæ hujus curas vagetur. Dicit deinde sacerdos, Gratias agamus Domino. Certè gratias agere debemus, quod nos adeo indignos ad tantam gratiam vocavit. Ad hæc vos subjicitis; Dignum & justum est. Cum enim nos Deo gratias agimus, dignum profectò & justum opus facimus. Et paucis interjectis, quibus totius Præfationis seriem texit, Angelosque commemorat apud Isaiam canentes Sanctus, Sanctus, Sanctus; Dominus Deus Sabaoth; quem hymnum nos cum illis modulamur, hujus modulationis rationem reddit dicens; Propterea enim traditam nobis hanc seraphicam Theologiam recitamus, ut in illa caelesti hymnodia cum supramundana militia communicemus. Chrysostomus hom. 18. in 2. ad Cor. In tremendis mysteriis, ait, ut sacerdos pro plebe, ita plebs pro sacerdote vota facit. Neque enim ipse solus gratias agit, sed etiam plebs universa. Nam cum prius illorum vocem sumpsit, atque illi assenserunt id justè ac dignè fieri, tum demum gratiarum actionem auspicatur. Et hom. de Euchar. Quid facis o homo? Non promissisti sacerdoti, qui dixit, Sursum mentem & corda, & dixisti, Habemus ad Dominum? Anastasius Synaita serm. de sacra synaxi: Hæc testatur nobis Sacerdos dicens: Sursum corda. Deinde quid nos ad ista respondemus? Habemus ad Dominum. Quid an, quid facis? Mens

ma ad corruptibilia & temporalia temere attolli-
tur, & iudicis, Habeo ad Dominum? Occurrunt
passim aliorum testimonia, sed in re clarissima
superflua sunt.

II. Præfationes autem ubique receptas atque
usitatas fuisse, ex Liturgiis omnium Ecclesiarum
& nationum palam fit. Diversæ quidem in di-
versis Ecclesiis illarum formulæ fuerunt, omnes
tamen idem argumentum prosequuntur. Nam
primò sacerdos corda sursum attolli jubet, quæ
verba ex Alcuino hunc sensum habent. „ Jam
„ Apostolicis & Evangelicis præceptis sufficien-
„ ter instructi & confirmati, corda vestra à terre-
„ nis curis sursum ad Dominum dirigite, ut sa-
„ crificium, quod Deo offerendum mihi obtu-
„ listis, dignè offerre valeam. Ait populus se cor-
habere ad Dominum & sacerdos iterum hortat-
tur ad gratias agendas; quod populus dignum &
justum esse profitetur. Mox ille assumens fide-
lium vocem vertit se ad Deum Patrem omni-
potentem, ipsique laudem concinit & gratias agit
magnificis verbis. Demum Angelicis immixtus
choris tam ipse quam omnis populus unanimi
concentu & quasi uno ore sacrum Trifagium mo-
dulantur. Quæ omnia Jacobus Apostolus in sua
Liturgia his verbis exprimit. „ Verè dignum &
„ justum est, decens & debitum, ut te laudemus,
„ te hymnis celebremus, tibi gratias agamus
„ omnis creaturæ visibilis & invisibilis opifici,
„ thesauro æternorum bonorum, fonti vitæ &
„ immortalitatis, omnium Deo ac Domino,
„ quem cæli & cæli cælorum laudibus cele-
„ brant, ac omnis virtus eorum, sol & luna,
„ universusque astrorum chorus, terra, mare, &
„ omnia quæ in eis sunt, Hierusalem cælestis
„ congregatio, Ecclesia Primogenitorum de-
„ scriptorum in cælis, spiritus Justorum & Pro-
„ phetarum, animæ Martyrum, Apostolorum,
„ Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes,
„ Principatus, Potestates, ac Virtutes tremen-
„ dæ, Cherubimque multos oculos habentia, &
„ Seraphim sex alis prædita, quæ duabus quidem
„ alis operiunt facies suas, duabus verò pedes,
„ & reliquis duabus volantia clamant alterum ad
„ alterum incessabili voce, perpetuis laudibus
„ hymnum triumphalem tuæ magnificæ gloriæ
„ clara voce canentia; Sanctus, Sanctus, San-
„ ctus, &c. Hæc est Præfatio Jacobi, quam ex-
pressit supra relatus Cyrillus ejus in throno Hie-
rosolymitano successor; nec multum ab eo di-
screpat Basilius in sua Liturgia. Chrysostomus
verò aliis verbis, eadem sententia ait. „ Dignum

„ & justum est te celebrare, te benedicere, te
„ laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni
„ loco dominationis tuæ. Tu enim es Deus in-
„ effabilis, qui nec mente percipi, videri, nec
„ comprehendi potes. Qui semper es, eodem-
„ que & simili modo existis tu, & Unigenitus Fi-
„ lius tuus, & Spiritus tuus sanctus. Tu è nihilo
„ ad esse nos eduxisti; & cum lapsi essemus, nos
„ rursus erexisti, & omnia facere non destitisti,
„ donec nos in cælum deduceres, & futurum
„ tuum regnum largireris. Pro his omnibus agi-
„ mus tibi gratias, & Unigenito Filio tuo, &
„ Spiritui sancto, pro omnibus quæ nescimus &
„ scimus, manifestis & occultis tuis beneficiis.
„ Agimus tibi gratias etiam pro hoc sacro mini-
„ sterio, quod ex manibus nostris suscipere di-
„ gnatus es: etsi tibi adsistant millia Archange-
„ lorum, & myriades Angelorum, Cherubim &
„ Seraphim sex alas & multos oculos habentes,
„ sublimes & alti, qui triumphalem hymnum ca-
„ nunt, vociferantur & dicunt: Sanctus, Sanctus,
„ Sanctus, &c. Eodem ferè tenore procedunt
reliquæ orientalium gentium Præfationes, quæ
prolixi operis foret singillatim referre. Diffusissi-
ma autem illa est, quæ tribuitur Clementi *lib. 8.*
Constit. Apost. cap. 16. In ea siquidem Dei perfe-
ctiones & attributa, ac æterna Verbi generatio,
tum productio omnium creaturarum, earumque
dispositio, atque in eis regendis admirabilis Dei
sapientia & providentia, & erga homines benigni-
tas eleganti sermone recensentur. Demum con-
cluditur more usitato Angelorum commemora-
tione canentium & dicentium, *Sanctus, San-
ctus, &c.* In Missa Maronitarum Sacerdos di-
cit, *Sursum sint pendentes intellectus nostri, men-
tes nostræ, & corda omnium nostrum.* Respondet
populus, *Sunt ad te Domine.* Sacerdos, *Confiteamur Domino in timore, & adoremus in tremore.*
Populus, *Dignum & justum est.* Sacerdos, *Corde,
intellectu, & lingua confiteamur tibi Domine Pater
& Fili & Spiritus sancte, qui es unus Deus verus.*
*In congregationibus invisibilibus & ordinibus innum-
merabilibus commisceantur seraphicæ voces nostræ.*
Populus tuus fidelis Domine ter laudant, exclamant,
& dicunt ter: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c.* Porro Græci & alix in Oriente nationes unicam habent Præfationem, quæ in singulis Missis repetitur; Latinis variæ sunt. Ambrosiani unam communem Romanæ similem habent; at in Missis propriis sive de festo, sive de Dominica, aut de feria, propriam item canunt Præfationem. Simili modo Mozarabes propriis semper

uruntur, in quibus vel mysteria ejus festivitatis, quae tunc celebratur, vel Sancti de quo est Missa laudes & encomia stylo sublimi, variisque sententiis exornato decantantur. In libro Sacramentorum S. Gregorii propriae item extant in singulis Missis ab Ambrosianis diversae, quarum usus diu permansit, ut ex antiquis codicibus M. SS. constat. Extant aliquot libelli Praefationum in Bibliotheca Vaticana: & Cornelius Schultingius 10. 2. Bibliothecae Ecclesiasticae *parte 2. cap. 12.* laudat librum editum Coloniae ab Henrico Gratio, in quo sunt ducentae quadraginta Praefationes propriae. Apud Ennodium Ticinensem una etiam legitur dictione sacra quinta pro Missa, in qua Episcopus consecratur.

III. Baronius 10. 7. *Annalium an. 590.* & Binius 10. 4. *conclitorum*, alique passim citant & referunt Pelagii II. Epistolam ad Episcopos Germaniae & Galliae, qui ipsum rogaverant, ut ordinem Praefationum eis mitteret, quem S. Romana Ecclesia tunc habebat, quibus sic respondet: „De vestra voluntate & studio bono multum gavisi sumus, & sacrum Ordinem Romanorum, sacraque constituta nostrorum Antecessorum solerter relegentes, invenimus has novem praefationes in sacro Catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retrò veritas in Romana Ecclesia haecenus servavit. Unam in albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione, sextam de Apostolis, septimam de S. Trinitate, octavam de Cruce, novam de jejunio & Quadragesima tantummodo dicendam. Has Praefationes tenet & custodit S. R. E. Has tenendas mandamus. Hoc ipsum decretum in antiquis editionibus Gratiani de *consecr. dist. 1. cap. Invenimus*, Gelasio adscribitur. Sed hanc Epistolam dum attentius considero, hac suspitione vehementer percussus sum, ne alterius fortè Pontificis recentioris sit, & Pelagio per errorem tributa. Si enim aetate Pelagii illis tantum Praefationibus Romana Ecclesia tanquam dudum in ea receptis & approbatis utebatur, quomodo Gregorius ejus immediatus successor, sacrarumque rituum tenacissimus custos, alias novas instituit? Auget suspitionem Joannes Diaconus, qui, cum res à Gregorio gestas in vita ipsius minutissimè prosequatur, nullam tamen de Praefationibus ab eo contra morem diu receptum institutis mentionem facit. Ipse item Gregorius in Epistola saepius relata ad Joannem Syracusanum, in qua de additis vel

immutatis in ritibus sacrificii, propter quae reprehensus fuerat, rationem reddit, de Praefationibus silet: sicut & de Epistola Pelagii silens scriptores illius & aliquot sequentium saeculorum. Quod si mea suspicio aequo lectori non placeat, hoc saltem negare non poterit, usum Romanae Ecclesiae, de quo Pelagius testatur, post ejus decessum antiquatum fuisse, ejusque decretum de novem Praefationibus nullibi receptum, nec executioni mandatum, nisi saeculo X. vel XI. Evidens enim est in libris antiquis sacramentorum, qui Romanae Ecclesiae titulum praeseferunt, plures reperiri Praefationes, vixque ulla Missa est, cui propria & peculiaris non assignetur. Accedit testimonium Guimundi ex Monacho S. Benedicti Episcopi Aversani, qui obiisse dicitur anno MLXXX. Romanis ritibus jam ubique receptis. Nam *l. 1. de Eucharistia adversus Berengarium*, „Ne quis, inquit, existimet me, hanc sententiam ex meo sensu commentatum, Praefationem istam, quae per totum penè orbem Latinum inter Epiphaniam & Septuagesimam in quadam die Dominica habetur, hic supponi haec continentem. Aeternae Deus: Et tibi hanc immolationis hostiam offerre, quae est salutifera, & ineffabile divinae gratiae sacramentum: quae offertur à plurimis, & unum corpus Christi sancti Spiritus infusione perficitur. Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se praebet in singulis. Propterea ipsi, qui suminus communionem hujus sancti panis & calicis, unum Christi corpus efficiunt. Eiusdem Praefationis auctoritate utitur Algerus Monachus Cluniacensis, qui anno MCXXX. floruit *lib. 1. de sacram. Corp. & sanguinis Domini cap. 5.* Extat autem in libro sacrament. S. Gregorii Dominica V. post Epiphaniam, & in hodierno Missali Ambrosiano VI. quamvis Algerus eam ex Ambrosio Dominica V. citet. Quo verò tempore tot Praefationes desierint, non liquet; nisi quod in Missalibus scriptis post annum MCC. illae novem dumtaxat reperiuntur à Pelagio enumeratae: quibus duae additae sunt, una communis antiquissima, quae Gelasii sive Gregorii creditur esse, altera de B. Virgine ab Urbano II. instituta. Et haec undecim sunt, quibus omnes Ecclesiae ritui Romano adhaerentes hodie utuntur.

IV. Sequitur hymnus, quem Epinicion, sive triumphalem vocant Graeci. Hunc in omnibus Liturgiis Ecclesia militans à triumphante edocta Deo exercituum modulatur, cui, ut loquitur

Tertullianus lib. de oratione, illa Angelorum circumstantia non cessat dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Vidit Isaïas cap. 6. Dominum sedentem super solium excelsum, & audivit seraphicos Spiritus alterna modulatione psallentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum. Plena est omnis terra gloria ejus. Et Joannes in Apocalypsi cap. 4. quatuor mystica animalia plena oculis describit, requiem non habentia die ac nocte & dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est. Præclare Ambrosius lib. 3. de Spiritu sancto cap. 18. Cherubim & Seraphim indefessis vocibus laudant & dicunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Non semel dicunt, ne singularitatem credas: non bis dicunt, ne Spiritum excludas: non sanctos dicunt, ne pluralitatem aestimes: sed ver repetunt & idem dicunt, ut etiam in hymno distinctionem Trinitatis, & divinitatis intelligas unitatem. Hæc cum dicunt, Deum prædicant. Additum hunc Hymnum sacrificio Missæ à Sixto I. plerique scribunt, sed liber Pontificalis hoc solum à Sixto constitutum ait, ut sacerdotè ipsum incipiente, etiam populus eundem cantaret. Quia verò progressu temporis quidam abusus irrepsit, ut non nisi in solemnibus Missis diceretur, eo tollendo hic canon à Concilio Vasensi anno 529. editus est; Ut in omnibus Missis sive matutinis, sive Quadragesimalibus, vel que in defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus, eo ordine quo ad Missas publicas dici debeat: quia tam dulcis & desiderabilis vox etiam si diu noctuque possit dici, fastidium non potest generare. Altera pars hymni, Benedictus qui venit in nomine Domini. O sanna in excelsis, Christo Domino à turbis in solemnium Jerosolymæ ingressu ante passionem decantata fuit. Antiqua Ritualia statuunt ut Trisagion psallentes, inclinent se chorus contra chorus, & incipientes, Pleni sunt cæli, erigant se. Idem præcipit Lanfrancus in suis statutis cap. 5. nisi, inquit, versus interponantur. Solebant enim alicubi eo tempore versus quidam interponi, licentia, quam, ut alibi notatum est, sequioris ævi Religiosi sibi inconsulto usurparant. In vetusto quodam Missali sequentes rhythmos interpositos reperi pro festis Domini.

*Cælesti præconium
Soner vox fidelium
Ad Dei magnalia. Sanctus.
Virgo parit Filium*

*Castitatis liliam
Dei plena gratia. Sanctus.
Cujus natalitia
Stella prodit prævia,
Quem paterna proprium
Vox testatur Filium
Ad Jordanis flumina. Sanctus.
Cujus Sancta Passio,
Mors, & Resurrectio
Mundi lavit crimina. Pleni sunt &c.
Jam in Patris dextera
Sedens super aethera
Regnat super omnia,
Cum paterno Numine,
Et cum sancto Flammine. O sanna in excelsis.
Ipsi laus & gloria, in excelsis.*

Alia similis interpolatio rhythmica extrat in Missa Thomæ Aquinatis adscripta de sanctissimo Sacramento.

*Sanctus. Sanctum divinum mysterium semper declaratur,
Et mens infidelium tumens excacatur.
Firma spes credentium fide roboratur.
Sanctus. Fides est summopere credere in Deum,
Panem sanctum edere, & tractare eum,
Jubens dicit: Sumite, Hoc est corpus meum.
Sanctus. Panis prius coaritur, sed dum consecratur,
Caro Christi fit mutatur, quomodo convertitur,
Deus operatur. Dominus Deus Sabaoth.
De vino similiter fit benedictum,
Et tunc est veraciter sanguis Christi dictum,
Credamus communiter verum & non fictum.*

Pleni sunt cæli & terra gloria tua, O sanna in excelsis.

*Nobis celebrantibus istud sacramentum,
Et cunctis fidelibus fiat nutrimentum,
Judais negantibus sit in detrimentum,
Benedictus qui venit, &c.*

V. Sunt autem hoc loco duo quadam advertenda. Unum quod duplex est Trisagion. Istud nimirum de quo nunc agimus omnibus Ecclesiis commune: & illud, quod Græci quotidie, Latini semel in anno Græce simul & Latine concinunt in magna Parasceve, nempe Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis miserere nobis, cujus originem Felix III. Pontifex narrat in Epistola ad Petrum Chaphæum. Cum enim Constantinopolis terræ motu quateretur, & populus in campo oraret cum Proclo Patriarcha, Puer parvulus spectante multitudine in cælum raptus

raptus est, & post horam in terram demissus narravit se hunc hymnum à cœlestibus spiritibus cantari audivisse, sibi que præceptum impositum, ut populo denuntiaret, Deum illi propitium futurum, si eundem hymnum devotè cantarent; atque ita eo decantato ab imminente clade liberati sunt. Addidit postea huic hymno nequissimus vir Petrus Cnapeus Patriarcha Antiochenus hanc clausulam, *Qui crucifixus es pro nobis misere nostri*, eâ dolosè tegens hæresim Eutyche-tis, qua infectus erat. Facti seriem, hujusque additamenti condemnationem, & quicquid per-tinet ad hoc Trisagion, congestit in notis ad can. 81. Concilii Trullani Christianus Lu-pus.

Alterum notandum est, quatuor esse Litur-gicos hymnos, ut ait Goar in notis ad Missam Chrysostomi, quorum primus est Angelicus *Gloria in excelsis Deo*, quem nato Domino An-geli cecinerunt. Secundus Cherubicus, quem Græci Cherubim voces æmulantes ante magnum introitum cantant dicentes „Qui Cherubim my-„sicè representamus, & vivicanti Trinitati ter „sanctum hymnum canimus, omnem sæcula-„rem deponamus sollicitudinem, tanquam Re-„gem omnium suscepturi, Angelicis invisibili-„ter stipatum agminibus. Alleluja. Hujus insti-tutionem ad Justini tempora revocat Cedrenus. Tertius Trisagion, de quo supra, nempe *Sanctus Deus, Sanctus fortis*, &c. Quartus Epinicion, Deo tanquam Victori & omnium triumphatori ab omnibus post Præfationem decantatum. Ob-servo nihilominus, plures ex Græcis scriptoribus secundum à tertio non distinguere, & tam illis quam ultimo Cherubici & Seraphici nomen pas-sim tribuere.

CAPUT XI.

Transitur ad Canonem. Ipsum interpolare illicitum. Varia ejus nomina. Origo & auctores investigantur. Agitur de prima Canonis oratione. In ea mentio Papa, Episcopi, & Regis fit. Orat sacerdos generaliter pro cunctis fidelibus. Tum specialiter pro offerentibus. De nominum recitatione.

HAËTENUS sacerdos seipsum & astantes iis omnibus, quæ præcesserunt, ad tre-

menda mysteria in sacra Synaxi perficienda, tanquam præviis initiationibus disposuit & præpara-vit: jam propius ad ea accedit, & elevatis in cœlum oculis, sursumque expansis manibus, quasi ingressus in Sancta Sanctorum, secretò cum Deo loquitur, ut rei divinæ hac silentii gravitate ma-jor reverentia concilietur. Multa verò à sacer-dotibus secretò dici usus antiquissimus est, ut ex Jacobi & aliorum Liturgiis, & ex can. 19. Concilii Laodicensi evidenter ostenditur. In ve-tustissimis Sacramentorum codicibus inter Præ-fationem & Canonem Christi crucifixi imago pi-cta conspicitur, qui ritus etiam hodie servatur, ut ejus aspectus in mentem celebrantis revocet cru-entum illud sacrificium, quod in cruce semel ob-latarum quotidie in Ecclesia verè & realiter, sed actione incruenta renovatur. Ipsi imagini osculuna figendum à sacerdote, priusquam canonem inci-piat, scribit Nicolaus de Plove in expositione Missæ, sed ex more singulari suæ Ecclesiæ Pos-nonien-sis. Addit Petrus ab Opmeer in assertio-ne Missæ pag. 362. hanc orationem post hym-num triumphalem Canonis præmittendam. „Domine Jesu Christe fili Dei vivi, adjuva in-„firmitatem meam, & conforta me nunc in hac „hora: quia imperfectum meum vident oculi „tui. Adoramus te Domine Jesu Christe & be-„nedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam „redemisti mundum. Qui passus es pro nobis, mi-„serere nostri. At hujusmodi interpositiones, ut sæpe dictum est, inconsulta quorundam de-votione introductas nunquam approbavit Eccle-sia. Ut enim rectè ait Micrologus cap. 12. „Nimis temerarium videtur, ut nos aliqua Ca-„noni ad nostrum libitum adjiciamus, nisi quæ „à sanctis Patribus adjecta vel adjicienda esse co-„gnovimus; præcipuè cum inter ipsos sanctos „Patres nulli aliquid adjecisse legantur, nisi qui „Apostolica auctoritate præditi hoc facere po-„tuerunt. Optimum ergo videtur, ut in hac „causa terminos patrum nostrorum non exceda-„mus, nec nos Apostolicæ auctoritatis reos effi-„ciamus, si, quod soli Apostolicæ auctoritati „competit, Canonem nostris interpositionibus „augmentare præsumamus. Idèd expunctæ sunt ab ipso Canone diversæ orationculæ, quæ in antiquis Missalibus M. SS. variis in locis inter-jectæ leguntur, quia tametsi ex se bonæ sint, ei ta-men actioni non conveniunt; & hæc semper sum-morum Pontificum cura fuit, ne quid irreperet in-ordinatum, superfluum, aut superstitiosum. Inci-pit ab oratione *Te igitur clementissime Pater*, usque ad